

גבולות היחידה: פרק ל"ב פסוקים ה'י'

נושא היחידה: חטא העגל – החטא ותגובת הקב"ה

כותב: מוריה שטרן

הסבר כללי:

ביחידה זו נראה למה אהרון לא רצה שיתוף פעולה אלא לעשות הכול לבדו. נשווה בין התנהגות העם לפני מעמד הר סיני מול התנהגותם כעת ונעמוד על ההבדל הדק ופירושו. נקשר זאת לבית המקדש ונראה את תגובת הקב"ה לחטא.

פתיחה - שיתוף פעולה

נביא לכיתה פאזל קטן / לגו / קאפלה או כל דבר אחר שצריך לבנות אותו. נקרא לתלמיד אחד לבנות את הפאזל / לבנות מגדל מלגו או קאפלה הכי מהר שהוא יכול ונמדוד לו זמן. לאחר מכן נקרא לשלושה תלמידים וניתן להם את אותה משימה וגם להם נמדוד זמן. נראה שלקבוצה לקח פחות זמן. ניתן לחזור על התרגיל מספר פעמים. נסיק מקנות: למה לקבוצה לקח פחות זמן? (כי הם כמה, והיה ביניהם שיתוף פעולה).

עיון בפסוקים:

פסוק ה': "וַיִּרְא אֱהֲרֹן, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו; וַיִּקְרָא אֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר: חַטְאֵי מִחְרָה." אֵיךְ זֶה קָשׁוּר לְתַרְגִּיל שְׁעִשִּׂינוּ? בְּמִקְרָה הַצּוֹרֵךְ נִרְמָז וְנִכְתּוּב עַל הַלּוּחַ: "וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ." בְּשִׁיעוֹר הַקּוֹדֵם לְמַדְנוּ שְׁאֵהֲרֹן נִסָּה לְדַחוֹת אֶת הָעַם עַד שִׁמְשָׁה חֹזֵר. גַּם פֹּה – אֵהֲרֹן רוֹצֵה לְבַנּוֹת לְבַד אֶת הַמִּזְבֵּחַ. הוּא לֹא רוֹצֵה שִׁיתוּף פְּעוּלָה. הוּא לֹא רוֹצֵה שִׁיבִנו כְּמֵה יָחַד וְאֵז אֶחָד מֵבִיא אֲבָנִים וְאֶחָד אֲדָמָה וְהַעֲבוּדָה תִּתְקַדֵּם מֵהָר. הוּא דוּוֹקָא רוֹצֵה לֹאט... נִתְבוֹן שׁוֹב בְּפִסּוּק וְנִשְׁאַל אֶת הַתְּלִמִּידִים: אֵיזוֹ הוֹכַחָה נּוֹסֶפֶת יֵשׁ לְ"דַחִייוֹת" שֶׁל אֵהֲרֹן? (חַג לֵה' – מִחְרָה). הוּא דוֹחָה אֶת הַחֲגִיגָה לְמִחְרָה, וְשִׁימוֹ לֵב לְמִי הוּא רוֹצֵה שִׁיחַגּוּ – לֵה'! לֹא לְעַגְל, לְמִרְוֹת שֶׁהוּא כִּבֵּר הִיָּה קִיִּים. נִחְזֹר לְטַבֵּלָה שֶׁשֶּׁרְטַטְנוּ בְּמִחְבַּרְתּוֹ בְּשִׁיעוֹר הַקּוֹדֵם וְנִתְבוֹן בְּשׁוֹרָה הָאַחֲרוֹנָה, זֶה שֶׁנִּשְׁאַרָה רִיקָה. כֵּת עוֹכֵל לְמֵלֵא אֹתָהּ:

המציאות	ההיגיון	הרעיון
הגברים לא חיכו שהנשים והילדים ייתנו, אלא הם פשוט לקחו...	התכשיטים יקרים – גם כספית וגם רגשית, ייקח זמן להשיג את הכמות הנדרשת.	לבקש מהנשים ומהילדים את התכשיטים
ערב רב שעלה ממצריים	לוקח יותר זמן	לבצע הכול לבד

נעזר בכשפים והעגל נוצר מהר מאוד		
עבד!!! העם הסכים.	דחייה נוספת עד בא משה	לדחות את החג למחר
	לוקח יותר זמן	לבנות את המזבח לבד

נשים לב שהעם לא הפסיק להאמין בקב"ה. הם פשוט רצו משהו מוחשי להיאחז בו. לכן הם לא התנגדו לדבריו של אהרון שיהיה "חג לה'", וגם בניית המזבח הייתה כשרה בעיניהם.

מפגש עם הפסוקים – פסוק ו' - אבל העם כן חטא...

"וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחְרָת, וַיַּעֲלוּ עֹלֹת, וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים; וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשֵׁתוּ, וַיִּקְמוּ לְצַחֵק".
נשאל את התלמידים: מתי קל לכם יותר לקום – ביום לימודים רגיל או ביום טיול? (ברור שביום טיול...) למה? (כי מחכים לזה). מסקנה: כשמחכים למשהו יש כוח לקראתו...
וכאן העם השכימו כי חיכו כבר לעלות עולות ולזבוח שלמים.
האם אתם זוכרים מי עוד השכים בתורה ולשם מה? שני אנשים, על אחד כבר למדתם ועל השני עוד לא. הראשון – אברהם אבינו, ביום בו התחיל ללכת אל הר המוריה כדי לקיים את דבר ה' ולעקוד את יצחק. השני – להבדיל – בלעם הרשע ביום בו הלך עם אנשי בלק במטרה לקלל את עם ישראל.
ומי לא השכים? עם-ישראל ביום קבלת תורה לא השכים. משה היה צריך להעיר אותם ולזרז אותם, ומכאן נולד המנהג להיות ערים בכל ליל שבועות, כדי לתקן את אותה שינה...

איפה הבעיה?

נקרא שוב את מה שעם-ישראל עושה:

1. משכימים בבוקר
2. מעלים עולות
3. זובחים שלמים
4. אוכלים ושותים
5. קמים לצחק

נפתח בשמות פרק כ"ד ונערוך השוואה עם מה שמסופר שם שהתרחש במעמד הר סיני:
ד'-ה': "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל דְּבָרֵי ה', וַיִּשְׁכַּם בַּבֹּקֶר, וַיֵּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הַהָר... וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עֹלֹת; וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים... פסוק כ"ד: וַיֹּאכְלוּ, וַיִּשְׁתּוּ".
נציא נתונים מתוך הפסוקים – מה שמשה ועם-ישראל עושים:

1. משכימים בבוקר (ובונים מזבח. בחטא העגל המזבח כבר בנוי מיום קודם).
2. מעלים עולות
3. זובחים שלמים

4. אוכלים ושותים.

איפה ההבדל? (במעמד הר סיני אין "ויקומו לצחק").

מסקנה: החטא בחטא העגל היה שהם קמו לצחק.

לכן עלינו להבין את פירוש הביטוי... נשמע מהתלמידים רעיונות שלהם להבנת הביטוי.

רש"י: יש במשמע הזה גילוי עריות... ושפיכות דמים (ראה בהרחבה מהיכן נובע פירושו).

מפגש עם הפסוקים – פסוקים ז'-ט':

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה: לֶךְ רַד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. סָרוּ מֵהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם, עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה; וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ, וַיִּזְבְּחוּ לוֹ, וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם".

לך רד – ביום שהם קמו לצחק ולא ביום בניית המזבח...

נשאל את התלמידים: על איזה תאריך מדובר? (י"ז בתמוז).

והרי זה היום שמשה היה ממילא אמור לרדת... אלא שהוא היה אמור לרדת בצהרים וכעת מדובר על הבוקר.

שימו לב מתי ה' אומר למשה לרדת (כדאי לאתגר את התלמידים לחשוב על נקודה זו ולא ישר ללמד אותם). האם ביום שבו עשו את העגל? לא! ה' אומר למשה לרדת יום למחרת, ביום בו הקריבו עולות וזבחים וקמו לצחק. החידוש הזה מחדד את הנקודה שהחטא המרכזי היה שהם קמו לצחק. העגל אמנם היה מעשה לא ראוי, אבל ניתן להבין את הצורך של העם במשהו פיזי. גם בניית המזבח "עברה בשלום" מבחינת הקב"ה. אבל הנקודה שהכעיסה אותו הייתה הקימה לצחק. גילוי עריות ושפיכות דמים. ונוספה לזה עבוד זרה כי זה כבר לא היה לשם שמים (בהרחבה – הקשר לבית המקדש).

ושוב מצרים:

נתבונן שוב בפסוקים ונמצא את הביטוי החוזר על עצמו: ארץ מצרים. ה' אומר למשה לרדת "כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים", והוא "מדווח" למשה על מעשיהם – בנו עגל, זבחו לו, ויאמרו אלה אלהינו אשר העלנוך מארץ מצרים".

גם בשיעור הקודם ראינו קשר חזק למצרים (נזכיר את הפסוקים שתלינו על הלוח).

נחשוב יחד למה: בגלל שרק בניסן, שלושה חודשים קודם לכן, זכה עם ישראל להיגאל. 210 שנות שעבוד הותירו רושם עמוק והעם עוד לא "השתחרר" מהעבדות.

לך רד כי שחת עמך

הקב"ה אומר למשה: "לך רד". האם הכוונה רק לירידה פיזית מההר? או אולי ירידה רוחנית – אחרי 40 יום מרוממים, לרדת ישר לעם שחטא...

מי חטא? עמך – העם שלך. ולא "עמי". כי מי שהוביל את החטא היו הערב רב שעלה ממצרים.

לא חלק מעם-ישראל אלא "נספחים". משה במידותיו הטובות הרשה להם להצטרף ולהדבק בעם-ישראל. ה' לא הזמין אותם, ולכן בכעסו אומר "עמך". כאילו אומר: "הרעיון היה שלך, קח אחריות..."

מפגש עם הפסוקים – פסוקים ט'–י':

משה כנראה לא מגיב לדבריו של הקב"ה, והקב"ה ממשיך ואומר לו: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה, וְהִנֵּה עִם קָשָׁה עֲרָף הוּא. וְעַתָּה הִנֵּיכָה לִי יְיָחֵר אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלֵם; וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְדוֹל".

תחשבו רגע על משה. כבר חודש ושבוע וחצי הוא נמצא במחיצתו של אלוקים. חברותא. לא אוכל ולא שותה, רוחני לגמרי, ואין לו מושג מה נעשה בינתיים למטה בהעדרו. וביום האחרון, רגע לפני פרידתו מהקב"ה וחזרתו לשהות ולחיות במחיצת בני אדם – ה' מדווח לו שהם חטאו. איך משה מרגיש? (מופתע, בהלם, לא ציפה לכך. נשאר "עם פה פעור" [נין להדגים לתלמידים, ככה הם בטוח יזכרו...]).

באיזה ביטוי משתמש הקב"ה כלפי עם-ישראל? איך הוא מכנה אותם? (העם הזה). נקרא את הפסוק בווריאציות שונות ונשאל את התלמידים באיזה נימה / טון הם חושבים שהקב"ה "אמר" כביכול את הדברים (ושוב – להדגים, להחיות את הפסוק. חבל שאי אפשר לצרף הקלטה ☺):

"רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה, וְהִנֵּה עִם קָשָׁה עֲרָף הוּא" –

1. בהתפעלות

2. בזלזול

3. באדישות

4. עם סימן שאלה בסוף.

לצערנו המשפט נאמר בזלזול, באכזבה. הקב"ה מאוכזב מאיתנו.

"עִם קָשָׁה עֲרָף" – מה משמעות הביטוי? (עקשן, כאילו העורף שלו מקובע למקום ואז כל הראש לא יכול לזוז כי התנועה שלו מוגבלת).

"וְעַתָּה" – פתיחה למסקנה, לאור כל האמור לעיל.

הקב"ה מבקש ממשה רשות כביכול לעשות ארבעה דברים. נקרא שוב את הפסוק ונשאל את התלמידים מהם ארבעת הדברים. תחילה בלשון התורה ואחר כך נסביר בלשוננו:

(חשוב להבהיר שאנו עושים פה "האנשה" לקב"ה ובוודאי שהמושגים הם רק כדי שנבין)

1. "הִנֵּיכָה לִי" – אל תמנע ממני, אל תתחנן שאשנה את דעתי כי עכשיו אני כועס ומבקש ממך משה, רשות.

2. "יְיָחֵר אִפִּי בָהֶם" – אכעס על עם-ישראל

3. "וְאֶכְלֵם" – אכלה אותם, אשמיד את כולם...

4. "וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְדוֹל" – חוץ ממך משה. אותך אהפוך "לגוי גדול" – ממך יצא עם

חדש.

מזעזע. מזכיר את המבול בימי נוח...
מה אתם הייתם עושים במקום משה? על זאת ועוד – בשיעור הבא...

הצעות להמחשה:

שיר – "כי הרבית טובות אלי" – קישור בסיכום.
שיר - "אם אתה מאמין שיכולים לקלקל – תאמין שיכולים לתקן" – קישור בסיכום.

מסרים והפנמה:

- אם רוצים שמהו יתבצע – לא לדחות אותו ("ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה").
- להיות זריזים עבור דברים טובים ומצוות.
- קישור של חטא העגל לעברות בגללן נחרב בית המקדש הראשון.
- יש תמיד אפשרות לתקן ולחזור בתשובה.

מבט שלם:

מיקום שיעור זה בתוך מערך השיעורים על חטא העגל – התייחסות לפרק ל"ב בלבד:
הסיבה לחטא העגל ויצירת העגל
חטא העגל – החטא ותגובת הקב"ה
תפילת משה
שבירת הלוחות
חלקו של אהרון, תגובת משה וביצוע דבר ה' על ידי בני לוי
שיעור אחרון

סיכום - כי הרבית טובות אלי:

יש שיר יפה בו אנו, עם ישראל, אומרים לקב"ה אנחנו העם שלו וחפצים לעשות רצונו.
מילות השיר:

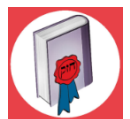
"כי הרבית טובות אלי, כי הגדלת חסדך עלי ומה אשיב לך והכל שלך, לך שמים אף ארץ לך, ואנחנו עמך וצאנך, וחפצים לעשות רצונך".
נשיר את השיר / נשמיע אותו / נלמד אותו:

<https://www.youtube.com/watch?v=gFosdm5-BuQ> (כי הרבית – אברהם פריד)

גם אם לפעמים טועים וסרים מן הדרך – עוד נחזור אליה.

כי אם אתה מאמין שיכולים לקלקל – תאמין שיכולים לתקן.

<https://www.youtube.com/watch?v=9xasFC255AA> (מנגינה) (אהרל"ה נחשוני ותזמורתו)

(מילים) <https://www.youtube.com/watch?v=c0h551CCm5E> (אהרון רזאל ויוסף קרדונר)

ועל ניסיונות התיקון נלמד בע"ה בשיעור הבא...

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

לקשאפנה אשנה – אחרי הטבלה המראה על ניסיונותיו של אהרון לדחות את העם:

נקרא את המשנה (אבות פרק ב' משנה ד') "ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שמא לא תפנה". נשמע מהתלמידים איך הם מבינים את המשנה. נסביר כי חז"ל מלמדים אותנו לא לדחות דברים מחשש שלא נגיע אליהם. "כשאפנה" – כשיהיה לי פנאי, זמן. "אשנה" – אשנן משניות. נחשוב: איך זה קשור למה שלמדנו? (הפוך על הפוך... אהרון בכוונה מנסה לדחות בדיוק כדי שיתקיימו דברי חז"ל [למרות שהשנה הזו נכתבה אלף שנים אחר כך]).

תפילת בית המדרש – אחרי שמדברים על העם שהשכים לעבודת העגל:

נספר לתלמידים כי בגמרא (ברכות דף כ"ח עמוד ב') מובאת תפילה קצרה שאומרים בכניסה לבית המדרש: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשָׁמַתָּ חֻלְקֵנוּ מִיִּזְשָׁבִי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שָׁמַתָּ חֻלְקֵנוּ מִיִּזְשָׁבִי קְרָנוֹת. שְׁאֲנוּ מְשַׁכְּמִים וְהֵם מְשַׁכְּמִים. אֲנוּ מְשַׁכְּמִים לְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְהֵם מְשַׁכְּמִים לְדַבְּרֵי בְטָלִים". גם כאן מודגש עניין ההשכמה. שנזכה תמיד להשכים לדברים חיוביים!

להרחבה – מאיפה נובע פירוש רש"י?

גילוי עריות – אשת פוטיפר אומרת לבעלה שהעבד העברי בא "לצחק בי", ושם וודאי הכוונה לגילוי עריות. שפיכות דמים – בספר שמואל מסופר על פגישה בין מחנה יהודה למחנה ישראל. בפגישה מציע אבנר: "יקומו נא הנָּעָרִים, וְיִשְׁחָקוּ לְפָנֵינוּ", וכוונתו שילחמו ויהרגו אחד את השני...

להרחבה - הקשר לבית המקדש – אחרי שמסבירים מה פירוש "לצחק":

נשאל את התלמידים: מי זוכר את שלושת הדברים בגללם נחרב בית המקדש הראשון? (עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים). נרחיב כי כנראה העברות הללו כל כך חמורות שהן מביאות לחורבן בית המקדש. הנבה זו תעזור לנו להבין את חומרת חטא העגל. קשר נוסף לבית המקדש הוא התאריך: י"ח בתמוז. והרי י"ז בתמוז הוא יום פריצת חומות ירושלים לאחר מצור ממושך...